

animura stringit et cruciat, amor dilatat et exhilarat. Hinc amor parit fiduciam, securitatem, audaciam; timor vero parit diffidentiam, trepidationem, pavorem.

Nota : Communiter initium justificationis in peccatore incipit a timore poenarum et gehennae, quo percussus a Deo incipit cogitare de sua salute, et disponere se ad poenitentiam, uti docet Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. vi. Justificatus deinde sensim minuit hunc timorem. Unde S. Augustinus hic : « Quantum, inquit, illa (charitas) crescit, tantum ille (timor) decrescit, et quantum illa fit interior, tantum timor pellitur foras; major charitas, minor timor; minor charitas, major timor; si autem nullus timor, non est qua iniret charitas. » Id vero mox apto exemplo confirmat : « Sicut videmus (ait) per setam introduci linum, quando aliquis sulfur; seta prius intrat, sed nisi exeat non succedit linum : sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit ut introduceret charitatem; » et rursus : « Timor stimulat, sed charitas sanat quod vulnerat timor, etc. Opus est ergo ut iniret timor primo, per quem venit charitas : timor, medicamentum; charitas, sanitas. » Idem, serm. 3 *De Verbis Apostoli* : « Timor, ait, servus est charitatis; » et serm. 18 *De Verbis Apost.* : « Timor est custos et pedagogus legis, donec veniat charitas. » Et S. Basilius, hom. 8 in *Psalm. XXXII* : « Necessario, ait, velut introductorius ad pietatem timor assumitur, dilectio vero deinceps succedens a timore scientie adoptatos perficit. » Audi S. Bernardum, serm. 51 in *Cantica* : « Ceterum, si paulatim per incrementum gratiae coperit deficere timor, et proficere spes, cum demum ad hoc ventum fuerit, ut totis viribus exurgens charitas in adiutorium spei foras mittat timorem, nonne ejusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde etiam in pace in idipsum dormire jam et requiescere? Si dormiatis (inquit) inter medios clericos, pennae columbae deargentatae. Quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem et securitatem tanquam inter levam et dexteram, media videlicet spes in qua mens et conscientia, molli nimirum supposito charitatis strato, suavissime requiescit. »

Denique S. Augustinus, lib. XIV *De Civit.*, cap. IX, et serm. 214 *De Temp.*, haec accipit de gloria coelesti; ibi enim securitas charitatis excludit omnem timorem : « Per bonam vitam, inquit, bona conscientia comparatur, ut per bonam conscientiam nulla poena timeatur. Quapropter discat timere, qui non vult timere. Discat ad tempus esse sollicitus, qui semper vult esse securus; » et inferius : « Tanto minor fit timor, quanto patria quo tendimus propior. Major enim timor debet esse peregrinantium, minor propinquantium, nullus pervenientium. Sic et timor perducit ad charitatem, et perfecta charitas foras mittit timorem. » Verum hic sensus est analogicus; ad litteram

enim S. Joannes asserit perfectos In charitate pelle timorem in hac vita. Ita S. Antonius eum pellebat, dum dicebat : « Ego Deum jam non timeo, sed amo; quia perfecta charitas foras mittit timorem, » uti refertur in *Vitis Patrum*, lib. V, libello 17, tractat. *De Charitate*, num. 1. Et S. Ignatius, fundator Societatis nostrae, dicitabat, si sibi a Deo proponeretur optio vel moriendi, et certo eundi in caelum, vel vivendi et augendi Dei gloriam, sed cum incertitudine et dubio salutis, se hoc posterius electurum : Quia, inquit, si ego Deum ita amo, ut amore ejus periculo salutis me exponam, utique ipse qui amorem meum longe superat, nec eo se vinci patitur, periculum hoc omne in se suscipiet, illudque mihi assecurabit. Idem dicant et faciant qui a Deo vocantur ad vitam activam et apostolatam, in qua varia occurrunt salutis pericula; sequantur, inquam, hanc Dei vocationem, quasi stellam coelestem, scientique eam sibi fore rectam viam in caelum, imo securiorem vita abstracta et contemplativa. Ita S. Salvius jam defunctus, et caelum ingressurus audivit vocem : « Revertatur ad corpus, adhuc Ecclesiae meae est necessarius; » cumque ille ingeniosus responderet : « Domine, si revertar, exponam periculum, et forte nunquam huc redibo; » audivit : « Vade, ego ero custos tuus, teque secure huc reducam, » uti narrat Gregorius Turonensis, lib. VII *Histor.*, cap. I.

QUONIAM TIMOR POENAM HABET. — Vulgo enim dicitur : « Pejor est bello timor ipse belli; » timor enim magis affligit, quam res quae timetur. Pro poenam graece est *πῶλον*; S. Augustinus vertit, *tormentum*; Figurina et Pagninus, *cruciatum*; Tertullianus, lib. *De Fuga*, IX, *supplicamentum*, id est supplicium; Syrus, *timor in perturbatione est*. Sensus est, *q. d.* Timor parit cruciatum animi, quo se ille cruciat, dum cogitat et timeat sibi impendens malum et poenam. Atqui charitas non habet poenam et cruciatum, sed laetitiam et voluptatem. Ubi enim est amor, ibi non est labor, sed sapor, ait S. Bernardus. Ergo charitas excludit timorem; timor enim aretat et affligit, charitas vero dilatat et helificat cor. Unde conclusionem hanc elicit, subditque Joannes dicens : « Qui autem (ergo) timet, non est perfectus in charitate. » Graecum enim *ἔσθ*, id est *autem*, non tantum copulative, sed et *conclusivae*, id est ratiocinative et circumscriptive sumitur, ait Gaza, lib. II.

19. NOS ERGO DILIGAMUS DEUM, QUONIAM DEUS PRIOR DILEXIT NOS. — Est conclusio, qua repetit et inculcat studium charitatis, ex eo, quod deus prior nos dilexerit, et diligendo dilectionem nobis inspirarit, sui que dilectores effecerit, ait S. Augustinus, lib. *De Gratia Christi*, cap. XXV. Vide eundem in *Soliloq.*, cap. XIX, pie cum Deo prius amante dissuavientem.

20. SI QUIS DIXERIT, QUONIAM DILIGO DEUM, ET FRATREM SUUM ODERIT, MENDAX EST, — quia charitas Dei se extendit ad charitatem proximi, qui est

Imago Dei, eamque continet et complectitur. Id probat duobus argumentis. Prius est :

QUI ENIM NON DILIGIT FRATREM SUUM QUEM VIDET (162222) in praesertio, id est vidit, et assidue videt), DEUM QUEM NON VIDET, QUOMODO POTEST DILIGERE? — Quia natura comparatum est, ut amor et affectus rapiatur in sensibilia quae videmus; oculi enim sunt in amore duces. Nam, ut ait S. Gregorius, hom. 11 in *Evang.* : « Ex his quae animus novit, surgit ad incognita quae non novit, ut per hoc quod scit notum diligere, discat et incognita amare. »

21. ET HOC MANDATUM HABEMUS A DEO, UT QUI DILIGIT DEUM, DILIGAT ET FRATREM SUUM. — Nam, ut ait S. Augustinus : « Si frater est, et eum non diligis, quomodo Deum diligis, ejus mandatum contemnis? » Vide S. Gregorium, lib. X *Moral.*, VI, ubi actus dilectionis quos proximo impendere debemus, fuse enarrat. Et S. Augustinus, *De Discipl. Christ.*, cap. II et III : « O pie Omnia, ait, quid tibi ego sum, ut amari jubeas te a me? et minaris mihi ingentes miseria; irasceris, si non faciam; multa promittis, si faciam. Et quid, amor meus, quid delectaris in eo? Quis Rex dicit servo : Simus amici, et dabo tibi unam provinciam? »

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

ergit commendare fidem et amorem erga Deum et Christum incarnatum, ejusque sex effectus et fructus assignat. Primus est, natiuitas divina, vers. 1. Secundus, victoria mundi, vers. 4. Tertius est, testimonium Dei, vers. 7 et 10. Quartus est, vita aeterna, vers. 11. Quintus est, fiducia impetrandi quilibet a Deo, dummodo non oret pro reuia peccati ad mortem, vers. 14. Sextus est impeccabilitas, hoc est, preservatio a peccato et a diabolo, vers. 18. Est ergo hoc caput quasi conclusio Epistolae in qua repetit, inculcat et confirmat jam dicta, uti Rhetores facere solent in Epilogo. Pleraque ergo sententiae hujus capituli in praecedentibus jam explicatae sunt. Quare ne dicta iterem, eo remittam.

1. Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. 2. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus et mandata ejus faciamus. 3. Haec est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus, et mandata ejus gravia non sunt. 4. Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum; et haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra. 5. Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei? 6. Hic est, qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus; non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est, qui testificatur quoniam Christus est veritas. 7. Quoniam tres sunt qui testimonium dant in caelo : Pater, Verbum et Spiritus Sanctus; et hi tres unum sunt. 8. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra : Spiritus, et aqua, et sanguis; et hi tres unum sunt. 9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est; quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo. 10. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit de Filio suo. 11. Et hoc est testimonium, quoniam vitam aeternam dedit nobis Deus. Et vitam non habet. 12. Qui habet Filium, habet vitam : qui non habet Filium, haec vita in Filio ejus est. 13. Qui habet Filium, habet vitam : qui non habet Filium, haec vita in Filio ejus est. 14. Et haec est fiducia, quam habemus ad eum, quia creditis in nomine Filii Dei. 15. Et scimus quia audit nos quidemque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. 16. Qui scimus quia audit nos quidemque petierimus : scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. 17. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget quis. 18. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit

eum. 19. Scimus quoniam ex Deo sumus, et mundus totus in maligno positus est. 20. Et scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, et vita æterna. 21. Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

4. OMNIS QUI CREDIT (fide viva quæ ad charitatem se extendit, et per dilectionem operatur, ut dixi cap. iv, 16), QUONIAM JESUS EST CHRISTUS (id est Messias, redemptor et salvator mundi), EX DEO NATUS EST — nativitate spirituali et divina, quæ fit per fidem, charitatem et gratiam, qua fit non tantum amicus, sed et filius heresque Dei, ac consors divine nature, II Petri 1, 5.

ET OMNIS QUI DILIGIT EUM QUI GENUIT, DILIGIT ET EUM QUI NATUS EST EX EO. — «Natus,» primo, proprie natus ex Deo Patre est Christus Dei Filius. Deinde natus ex Deo est quilibet fidelis, per Christi gratiam adoptatus a Deo. Natus enim analogice dicitur de Christo et nobis, sed de nobis per respectum ad Christum. Est ergo hæc ratio: S. Joannis, qua probat diligendos esse proximos, quod in fine cap. præced. cepit probare, et hic proseguitur, q. d. Quicumque diligit Deum Patrem, qui genuit, diligit pariter Deum Filium a Patre genitum; atqui qui diligit Deum Patrem, diligit et cæteros Dei filios, quasi illius fratres et membra: ergo qui diligit Deum Patrem, diligit quocumque omnes Dei filios ex eo natos. Hi sunt fideles proximi nostri; ergo hi diligendi sunt eadem charitate, qua Deum tam Patrem quam Filium diligimus. Ita S. Augustinus, Beda, Glossa, Hugo et alii hic, ac S. Hilarius, lib. VI De Trinit. Hæc expositioni, ait S. Augustinus, favet, quod dicat natus in singulari, quasi intelligens unigenitum Dei per generationem Patris; mox vero vers. 2 dicat natos in plurali, quasi intelligens justos per adoptionem et regenerationem natos ex Deo.

Rursum, quod sententia præcedenti commendavit fidem in Christum, unde congrue mox hic subjungat et commendat amorem in Christum: non enim sufficit fide credere in Christum, nisi et amore diligamus eum. Æm.

Secundo, «natus» accipi potest non Christus, sed duntaxat quilibet Christianus et justus, de quo paulo ante dixit: «Omnis qui credit, etc., ex Deo natus est,» ut hæc sit sententia disparata a præcedenti, tantumque significet fideles sicut credunt in Christum, ita debere sese invicem diligere tanquam fratres, ab eodem Deo Patre genitos et natos. Si enim diligunt Deum qui genuit fideles, debent pariter eos qui ab eo geniti sunt diligere, tum quia Pater eos diligit, tum quia nobiscum conjunctissimi sunt, utpote fratres et filii ejusdem Patris. Ita Didymus, Cajetanus et Catharinus. Prior sensus uti magis connexus, ita et generatior ac nervosior est. Ubique enim Joannes spiritaliter tanquam centrum, vinculum et glutinum charitatis inter nos et Deum. Christus

enim conciliavit nos Patri, unde mediator est, et causa cur Deum diligamus, et cur vicissim Deus diligit nos. Omnes enim fideles sunt corpus Christi et membra de membro, ait Paulus I Corinth. xii, 26: «Cum ergo membra, ait S. Augustinus, Christi diligis, Christum diligis; cum Christum diligis, Filium Dei diligis; cum Filium Dei diligis, et Patrem diligis: non potest ergo separari dilectio. Elige tibi quid diligas, sequente te cætera; dicas, Deum solum diligo, Deum Patrem; mentiris, si diligis: non solum Deum Patrem diligis; sed si diligis Patrem, diligis et Filium.»

2. IN HOC COGNOSCIMUS QUONIAM DILIGIMUS NATO (vocat) DEI, CUM (scilicet, id est quia, quandoquidem) DEUM DILIGAMUS, ET MANDATA EJUS FACIAMUS. — «Cognoscimus,» id est concludimus, cognovimus facimus, ostendimus, convincimus, demonstramus. Sic cap. iv, vers. 13, ait: «In hoc cognoscimus,» id est, certo signo et argumento concludimus: «Quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis,» q. d. Ex spiritu Dei concludimus et convincimus Deum manere in nobis, et nos in Deo. Similiter sumit S. Joannes in cognoscimus, cap. iii, vers. 16 et 19; cap. iv, vers. 2 et 6. «Cognoscimus» ergo, id est convincimus quod diligamus Christianos, quasi natos Dei, q. d. Dixi: «Omnis qui diligit Deum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo,» puta omnes fideles et Christianos. Idipsum enim «cognoscimus,» id est, concludimus et convincimus hoc argumentum, quod «Deum diligamus.» Hic enim est S. Joannis syllogismus et hæc demonstratio. Omnes filii Dei sunt fideles et Christiani; quicumque diligit Deum, diligit et filios Dei: ergo qui diligit Deum, diligit fideles et Christianos tanquam Christi fratres et membra, genitos ab eodem Deo Patre. Sicut enim ex amore proximorum inferimus et concludimus amorem Dei, sic vicissim et recipere ex amore Dei inferimus et concludimus amorem proximorum. Rursum: Quicumque servat mandata Dei, servat et dilectionem proximorum: hæc est enim unum et mandatis; atqui qui servat mandatum dilectionis, hic diligit proximos: ergo quicumque servat mandata Dei, hic diligit proximos.

Porro S. Joannes hic non nominat omnes proximos, sed tantum natos ex Deo, puta fideles et Christianos, quia eorum inter se dilectionem accendere satagit, ut in fide et vita Christiana se invicem contra Gentiles tueantur, animent, juvent, promoveant. Eundem fidelibus commendavit, et quasi testamento Christus ad Patrem abiturus reliquit Joann. cap. xv, 12, et S. Paulus cre-

bro, ut Ephes. iv, 2 et seq.; Galat. vi, 2; Philip. v, 1 et seq.

3. HEC EST ENIM CHARITAS DEI, UT MANDATA EJUS CUSTODIAMUS, — q. d. Charitas consistit in observatione mandatorum Dei. Charitas enim est amor et amicitia Dei; hæc autem impellit amantes ut faciant voluntatem, puta mandata Dei a se summe amati, juxta illud Sapient. vi, 19: «Dilectio, custodia legum illius est.» Sic ait Eccle. xii, 13: «Deum time, et mandata ejus observa; hoc est enim omnis homo,» q. d. Omne hominis bonum, omne officium, omnis felicitas, finis et perfectio consistit in timore Dei. Aut, hoc est quo spectare debet omnis homo, quantus quantus est, in dictis factisque suis omnibus, et tota vita, ut scilicet sibi ubique timorem Dei ob oculos ponat, et ejus servet præcepta; unde Chaldaeus verit, *talem deest esse viam hominis*; S. Hieronymus, *ad hoc creatus est homo*; et Solonius: Quia, ait, qui aliter vivit, non est homo, sed bestia, quia non rationaliter, quæ est natura hominis, sed bestialiter vivit, si gulose, ut porcus; si dolose, ut vulpes; si superbe, ut leo, etc. Idem per omnia applices charitati.

ET MANDATA EJUS GRAVIA NON SUNT. — Multo minus impossibilia, ut blasphemant hæretici. Alludit ad illud Christi: «Jugum enim meum suave est, et onus meum leve,» Math. xi, 30.

Ratio est: Prima, quia Christus Christianos liberavit ab onere gravi et multiplici tot mandatorum ceremonialium et judicialium veteris legis, tantumque moralia, sive Decalogum, puta decem præcepta legis nature, eis imposuit, paucis additis de fide, baptismo et cæteris Sacramentis. Præcepta enim affirmativa veteris legis 218, negativa 363, numerat R. Moyses, lib. III More Hannebuchim, cap. LVII et LVIII: hisce omnibus liberavit nos Christus.

Secunda, quia charitati, et amanti Deum nihil est grave: «Quomodo enim est grave, cum sit dilectionis mandatum? Aut enim quisque non diligit, et grave est; aut diligit, et grave esse non potest,» ait S. Augustinus De Natura et gratia, cap. LXIX; et Sapiens, Proverb. iv, 11: «Viam sapientiæ monstrabo tibi, et ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum.»

Tertia, quia Christus dat gratiam quasi alas, quibus præcepta impleamus, imo super ipsa quasi volemus, juxta illud: «Viam mandatorum tuorum cecurri, cum dilatasti cor meum,» Psal. cxviii; unde S. Augustinus, lib. De Perfectione justitie, ante medium, ait, «non esse grave quod diligendo fit, non timendo. Nam perfecta charitas foras mittit timorem, et facit præcepti sarcinam levem, non solum prementem onere ponderum, verum etiam sublevantem vice penarum. Anima ergo quæ illa gravia sentit, ore gemitu voluntatis, ut impetret donum facilitatis.» Unde S. Bonaventura ait mandata gravia esse nature lapsæ et

corruptæ, facilia vero nature sanæ et integre. Gratia autem naturam sanat et integrat, sicut peccatum eandem vulnerat et quasi mutilat, ideoque facit ut mandatum sit illi quasi «talentum plumbi,» Zachar. v, 7, et sicut «onus grave gravatum,» Psal. xxxvii, 3. Ita Didymus et Oecumenius.

Quarta, quia, etsi quædam in se gravia sunt, ut mortificare omnes cupiditates, obire martirium, pati omnia adversa, tamen hæc levia fiunt, si considerentur exempla Christi et Sanctorum, ejusque promissio de celesti gloria, juxta illud Pauli: «Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis,» Roman. viii. ut: «Quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemptantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur,» II Corinth. cap. iv, vers. 17. Hinc ait Sponsa Cant. cap. 1, vers. 13: «Pasciculus,» non fascis, «myrrhæ dilectus meus mihi,» ubi vide S. Bernardum, cujus verba superius recitavi.

Audi S. Augustinum, serm. 18 De Sanctis: «Si quotidie, ait, oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam parvo tempore tolerare, ut Christum videre digni essemus in gloria venientem, et Sanctorum ejus numero sancti, nonne erant dignum pati omne quod triste est, ut tanti boni tantæque gloriæ participes haberemus?»

4. QUONIAM OMNE, QUOD NATUM EST EX DEO, VINCI- T MUNDUM. — Probat quod dixit: «Mandata ejus gravia non sunt,» hæc ratione, quod fideles fide et charitate renati, armati a Deo vincunt mundum, id est, mundi cupiditates æque ac terrores, quæ sola resistunt charitati, faciuntque observationem mandatorum difficilem; his ergo sublati, mandata remanent facilia, non gravia: charitati enim sola contrariatur cupiditas: hæc tolle, remanet facilis et expedita charitas. «Testimonium celestis generationis est victoria tentationis,» ait S. Bernardus, serm. I in Octava Pasche.

Nota: «Omne quod natum est,» id est, omnis qui renatus est ex Deo, «vincit mundum,» dicit tamen omne, non omnis, primo, ut significet hæc victoriam provenire fidelium non a se, sed a fide, charitate et gratia Dei; unde explicans subdit: «Et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.» Sensus ergo est, q. d. Fides, charitas et gratia, quæ nata sunt et manant a Deo, vincunt mundum, ideoque pariter fideles per ea nati et renati vincunt mundum; unde Oecumenius per «omne quod natum est ex Deo,» intelligit charitatem fraternam: hæc enim vincere mundum.

Secundo, «omne habet emphasis, et significat universitatem omnium gentium. Alludit enim ad animalia omnis generis munda et immunda, quæ erant in arca Noe, quæque per visionem vidit Petrus in linteo Ecclesie, Actor. x, 12. Quibus significabatur omne genus hominum ex qualibet gente,

statu, conditione, admittendam ad Ecclesiam per novam in baptismo navitatem. Eadem causa et emphasi ait Christus: « Omne quod (pro *omnem quem*) dat mihi Pater, ad me venit; » unde explicans subdit: « Et eum qui venit ad me, non ejectionem foras, » *Joann.* cap. vi, vers. 37; et cap. xvii, vers. 2: « Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, id est *omnis*, quod dedisti ei, det ei vitam eternam. »

Tertio, Thomas Anglicus: « Omne, inquit, dicitur, non *omnis*, ut significet in generatione spirituali non esse distinctionem sexus. In Christo enim « non est masculus, neque femina, » *Galat.* cap. iii, vers. 28.

Hinc S. Cyprianus, S. Leo et alii dicunt fidelem majorem esse mundo, et in celo versantem, hoc mundi punctum despiciere. Citavi eorum verba cap. iv, vers. 4, ad illud: « Vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est. » Præclare S. Augustinus, lib. II *De Symbolo ad Catechum.*, cap. II: « Admirabile, ait, spectaculum nostrum, plane admirabile, in quo Deus adjuvat, fides vires impetrat, innocencia pugnat, sanctitas vincit, premium consequitur tale, quod et ille qui vicerit accipiat, et qui donaverit nihil amittat. »

ET HÆC EST VICTORIA QUÆ VINCIT MUNDUM, FIDES NOSTRA. — « Victoria, » id est, vincens et victor: proprie enim victoria non vincit, sed pugna vincens que parit victoriam. « Victoria » ergo, id est, causa victoriae, arma quibus comparatur victoria, est fides. Hæc igitur est victrix fides, non nuda et otiosa, sed charitable et bonis operibus vestita, puta operosa, certans et fortiter dimicans, juxta illud: « Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt reprobationes, » etc. *Hebr.* xi, et I *Petr.* v: « Adversarius, ait, vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem devoret, cui resistite fortes in fide. » Vide utrobique dicta; fide enim credimus vitam eternam esse summum bonum, pro quo omnia mala fortiter toleranda sint, et dimicandum contra omnes mundi tentationes usque ad mortem et martyrium. Unde per fidem hanc et spem tum divinae opis et gratiæ Christi, tum mercedis et præmii gloriæ æternæ, Martyres omnia tormentorum genera alacres et læti vicerunt, juxta illud: « Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, » *Apocal.* cap. xii, vers. 11. Et illud Pauli, *Ephes.* vi, 16: « In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. » Audi Tertullianum *ad Scapulam*: « Arius Antonius cum persequeretur instantem in Asia fideles omnes illius civitates, Christiani ante tribunalia se manu facta obtulerunt; » et Nicephorus: « Diocletiani tempore (ait), cum natalis dies Christi festus adesset, viginti millia Christianorum in templo a tyranno conclusa igni conflagrare maluerunt, quam tantillum a Christianæ fidei stabilitate declinare. » Quare vero S. Bernardus, serm. 6 in

Vigilia Nativit.: « Fides, ait, est venit quocumque æternitatis exemplar, præterita simul et presentia ac futura sinu quodam vastissimo comprehendit, ut nihil ei prætereat, nihil pereat, præeat nihil. »

Pro *vincit* græce est *vōvōvōvō*, id est *vicit*, in aoristo, sub quo omne tempus intelligit, *q. d.* Vicit, vincit et vincet. Hæc de causa Rupertus scripsit opus *De Victoria Verbi Dei*. S. Augustinus, lib. *De Utilit. credendi*, cap. xvii, docet fidem Christi totum mundum « ubi subegisse sanctitate, castitate, patientia, constantia, etc., Apostolorum, Virginum et Martyrum, quibus conversæ sunt ad Christum gentes totius mundi. (Eumenius: « Omnem, ait, fides perfidiam vicit atque eiecit, ita ut neque Judæus, neque hereticus quampiam vim adversus eam habeat. » Quocirca S. Augustinus, serm. 4 *De Verbis Apost.*: « Nulla, ait, sunt majores divitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi hujus major substantia, quam est fides Catholica, que peccatores homines salvat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles justificat, penitentes reparat, justos augmentat, martyres coronat. » Denique S. Bernardus, serm. 76 in *Cant.*: « Fides, ait, attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, reprehendit novissima, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodam modo circumcludit. Fidenter dixerim, æternam beatitudinem Trinitatem, quam non intelligo, credo et fide læneo, quod sana non capio mente. »

Porro fides viva omnia impetrat a Deo, vinci que omnipotentem, ideoque fit omnipotens, adee ut miracula quælibet operetur, juxta illud: « Omnia possibilia sunt credenti, » *Marc.* ix, 23. Hæc est fides miraculorum. Fides ergo vincit mundum, quia vincit Deum mundi dominum.

3. QUIS EST, QUI VINCIT MUNDUM, NISI QUI CREDIT QUONIAM JESUS EST FILIUS DEI? — Credendo enim sperat, sperando invocatur, invocando amat Christum; itaque gratia Christi roboratur odit spernitque mundum, ac spernendo vincit, juxta illud Pauli: « Omnia possum in eo qui me confortat, » *Philip.* iv, vers. 13. Sub fide ergo complexit charitatem, obedientiam, fortitudinem cæterasque virtutes a Christo sanctitas et donatas, quibus vincitur mundus. Qui enim credit in Christum, debet Christi præcepta sequi, eque obedire, non mundo, imo contemnere mundum; hoc enim suis assecit præceptis sanxitque Christus, *Joan.* xv, 18 et 19.

Audi S. Bernardum, serm. 1 *De tribus testimoniis, in celo et in terra*: « Quid ergo ait: Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quia Jesus est Filius Dei, cum et ipse jam mundus id credat? An non ipsi quoque demones et credunt et contremiscent? sed dico: Putasne Filium Dei reputat Jesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nescit terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit? Nonne is, etiamsi fateatur se »

Deum, factis tamen negat? Porro fides sine operibus mortua est in semetipsa, nec sane mirum videri potest, si nequaquam vincit, que nec vivit quidem.

Probat S. Joannes thesin ex hypothesi, genus ex specie, imo speciem ex individuo: probat, inquam, fidem esse victoriam fidelium, ex eo quod fides Christi sit victoria mundi; simulque perstringit Cerinthum, Ebionem et alios illius ævi hereticos, qui negabant Christi divinitatem. Hinc Petrus eam confitens, dicensque: « Tu es Christus Filius Dei vivi, » ab eo audire meruit: « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et porte inferi non prævalent adversus eam, » *Matth.* xviii; et Paulus: « Quis nos separabit a charitate Christi? Certus sum quia neque mors, neque vita, » etc. *Rom.* cap. viii. « Unde certus erat, nisi ex fidei firmitate? » ait S. Hieronymus in cap. ii *ad Galat.*

6. HIC EST QUI VENIT PER AQUAM ET SANGUINEM, JESUS CHRISTUS. — *q. d.* Hic est Messias Dei Filius, Salvator et Redemptor mundi, quem Prophete venturum prædixerunt, ut suo sanguine orbem redimeret, et aqua baptisimi expiaret, ut patet *Ezech.* xxxvi, 47, et *Zachar.* xii, 13; idemque præsignarunt omnia sacrificia legis veteris, in quibus fundebatur victimarum sanguis, ut representarent Christi sanguine in cruce fundendo expianda fore peccata. Cum ergo Christus hæc Prophete oracula adimplens reipsa venerit, suoque sanguine nos redemerit, et aque baptismum dum in Jordane a Joanne baptizatus est, sanxerit, ei que vim sanctificandi tribuerit: inde certo colligit ipsum esse verum Messiam et Christum mediatorum a Prophetis prædictum, ac proinde ejus fide nos vincere mundum. Probat Joannes quod Jesus Christus sit Filius Dei, puta quod Jesus sit verus homo et verus Deus, primo ex eo quod ipse sit ille « qui venit, » græce *ἐδὲν*, id est *ille*, scilicet Messias, veniens antonomastice, quem scilicet Prophete venturum promiserunt, quem Scriptura, *Isaia* ix, 6 et alibi, significat fore Deum et Dei Filium. Unde « veniens, » vel « venturus, » est nomen Messie. Sic enim eum vocabant Judæi ex vaticiniis Prophetarum, ut patet *Apocal.* i, 4; *Joan.* i, 13; *Matth.* xi, 3; *Psal.* cxvii, 26; *Aggei* ii, 8; *Malach.* iii, 4 et 2, et alibi.

Rursus idipsum probat ex aqua et sanguine, quibus constitit Christi corpus, quodque pro nobis effudit. Hæc enim, *primo*, significabant Christum verum esse hominem, non phantasticum, ut volebant Simon et Manes: corpus enim humanum conflatur et constat aqua et sanguine, puta quatuor humoribus; sub aqua enim sive phlegmate accipie melancholiam, sive atram bilem: aqua enim sive phlegma, si crassescat, fit lutum, sive melancholia; sub sanguine accipie choleram, sive flavam bilem: sanguis enim, si incalcescat, fit bilis. Ii quatuor humores continent quatuor elementa, quibus coagmentatur ho-

minis corpus: phlegma enim continet aquam, melancholia terram, sanguis aerem, cholera ignem. Per aquam ergo et sanguinem significat S. Joannes corpus Christi constitisse quatuor humoribus et quatuor elementis, ac proinde vere et proprie fuisse corpus humanum.

Secundo, aqua et sanguis probant Christum esse Deum, tum quia sanguis Christi fuit justum pretium redemptionis nostræ, ex æquo satisfaciens Deo pro offensa peccatorum nostrorum: ergo necesse est ut fuerit sanguis hominis Dei, sive hominis hypostatice uniti Deo: sanguis enim puri hominis non poterat esse justum et adæquatam pretium offensarum Dei; tum quia virtute sanguinis sui Christus instituit baptismum, illi indidit vim divinam expiandi omnia omnium hominum peccata. Ergo necesse est ut fuerit Deus: faciebatur enim hoc Christus per se et auctoritative, non quasi minister pendens ab alio. Per se autem insituitur Sacramentum remittens et expians peccata, est opus virtutis divine.

Alludit *primo*, ad aquam et sanguinem victimarum, quo vetus Testamentum sancivit Moses, *Exodi* cap. xxiv, 8, quo significabat Christum suo sanguine et aqua sanciturum novum Testamentum. Audi Paulum, *Hebr.* ix, 19: « Lecto enim omni mandato legis a Mose universo populo, accipiens sanguinem vitularum et hircorum cum aqua et lana cocinea et hyssopo, hunc suum quoque librum et omnem populum aspersit, dicens: Hic sanguis Testamenti quod mandavit ad vos Deus. » Vide ibi dicta.

Alludit *secundo*, ad aquam et sanguinem que miraculose fluxerunt ex latere Christi in cruce mortui: corpus enim mortuum pro sanguine et aqua viventes, naturaliter dat saniem; unde idipsum solus ex Evangelistis narrat S. Joannes, cap. xix, 34. Hæc enim Christi aqua et sanguine representabat, virtute sanguinis et mortis Christi fideles ab omnibus peccatis ablucendos per aquam baptismi. Et hoc significat Sponsa, id est Ecclesia, *Cant.* v, 10: « Dilectus meus, inquit, candidus et rubicundus; » aqua enim est candida, sanguis est rubicundus. Ita Cyrillus Hierosolymitanus, *Catechesi* 13; S. Augustinus, lib. II *De Catech. rud.*, cap. vi; S. Leo, *epist.* 43; Hieronymus, *epist.* 83; Damascenus, lib. IV *De Fide*, cap. x; Suarez, III *part.*, *Quæst.* lxxxii, disp. xxi, sect. 1, et alii. Hinc noster Salmeron hic opinatur Christum ubique sanguini aquam miscuisse, scilicet lacrymarum in circumcissione, in sudore sanguineo agonie, in flagellatione, in cruce ante mortem; ideoque jussum esse aquam vino misceri in calice Eucharistiæ convertendam in sanguinem. Et Hugo ait Christum venisse per sanguinem, quando circumcisus est, ut legem observando significaret se Judæos velle redimere, per aquam vero Gentes, quia in aqua instituit baptismum præcipue pro Gentibus.

Porro distinguit S. Joannes baptismum Christi a baptismo Joannis Baptiste, quod hic fuerit so-

tum in aqua, ideoque inefficax ad expianda peccata: Christi vero fuerit in aqua et sanguine, ideoque ad eadem ablunda effeac. Rursum perstringit Ebonitas qui aqua mera censebatur placari Deum, ideoque quotidie aqua se abluabant, et in calice Eucharistia non vinum, sed meram aquam offerebant, quia negabant sanguine Christi nos esse redemptos, teste Ireneo, lib. V, cap. 1.

Denique Tertullianus, lib. *De Baptismo*, cap. XVI, ait Christum venisse per aquam, cum baptizatus est a Joanne; per sanguinem, cum passus est, ut « aqua, inquit, fingeretur sanguine glorificaretur » per passionem et mortis victoriam. « Proinde, ut nos faceret aqua vocatos, sanguine electos, hos duos baptismos de vulnere perlossi lateris emisit; quia qui in sanguinem ejus credent, aqua lavantur; et qui aqua lavissent in baptismo, etiam sanguinem potarent in Eucharistia. »

Symbolice, per aquam et sanguinem accipiunt duplicem baptismum, scilicet luminis et sanguinis, s. Hieronymus, *epistola* 88; S. Augustinus, lib. *De Symbol.*, cap. VI; Cyrillus, *Catech.* 13, et alii. Alii censent representari duplicem modum quo damnatus est Christus a Judæis vociferantibus: « Sanguis ejus super nos, » etc., et a Pilato manus aqua lavante, *Matth.* XXVII, 24 et 25.

Anagoge Cyrillus, *Catech.* 13, per aquam accipit baptismum, per sanguinem judicium; eo enim reprobi damnabuntur ad sanguinem; id est gehennam et mortem eternam.

Allegorice S. Bernardus, serm. 4 in *Octava Pasche*: « Moses, inquit, venit per aquam, quia ex aqua ereptus, ideoque vocatus Moses, id est extractus, populum Hebræorum per aquas maris Rubri illæsum duxit in terram promissam: Jesus vero, legislator legis novæ, venit per aquam et sanguinem, quia per sanguinem introducit nos in sancta, puta in cœlum, *Hebr.* cap. IX, 12: « Sic ergo hodie, inquit, quoque ad nos per aquam et sanguinem venit, ut sit aqua et sanguis testimonium ejus fideliter victicis. »

Tropologie S. Bernardus, *ibid.*, per aquam et sanguinem accipit duplicem baptismum duplexque martyrium, prius in lacrymis compunctionis, posterius in studio mortificationis: « Jam vero, inquit, quia baptismum aqua, martyrium diximus sanguine consistari, memento et unicum et quotidianum esse baptismum, similiter et martyrium. Est enim et martyrii genus, et quedam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est et baptismus aliquis in compunctione cordis, et lacrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis et pusillis corde necesse est, ut quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mittori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic et baptismi Sacramentum quoniam iterari non licet, his qui sepius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri. Unde et Pro-

pheta: Lavabo, inquit, per singulas noctes lectum meum, et lacrymis meis stratum meum rigabo, » *Psal.* VI, 7 (1).

Hic est qui venit per aquam et sanguinem (Græci codices nonnulli addunt, *et in spiritu*, id est, et spiritu). Non in aqua solum, sed in aqua et sanguine, — idem addunt, *sed et in spiritu*.

ET SPIRITUS EST QUI TESTIFICATUR QUONIAM CHRISTUS EST VERITAS. — Græca habent *ὅτι τὸ πνεῦμα ἕγω ἢ ἀόρατος*, id est, quoniam spiritus est veritas. Sic quoque legit Syrus, Vatablus, Clarius, Cajetanus, g. d. Spiritus est qui recenter in Pentecoste testificatus est Christum esse Dei Filium. Illi ergo credendum est, quia hic Spiritus est veritatis, ipsaque veritas. Verum genuina lectio est, « quoniam Christus est veritas; » de Christo enim hic agitur, non de Spiritu, et Christi proprium nomen est veritas, non Spiritus Sancti.

Testimonio obscuro et quasi mortuo aque et sanguinis, adjungit S. Joannes clarum et vivum Spiritus Sancti: hic enim tum in vita Christi, ut pote per eum ad hoc testandum operans miracula, tum post mortem et resurrectionem ab eo in Pentecoste missus in Apostolos, per eorum ora testatus est et prædicavit ubique, quod Christus esset veritas, id est verus Deus. Christus enim quia Deus, est Verbum, ideoque veritas et sapientia Patris; quia homo, fuit verus Dei legatus et interpres, qui ambros legis veteris aperuit, claravimus de Deo doctrinam et veritatem propalavit, juxta illud: « Ego sum via, veritas et vita, » *Joan.* XIV, 6; et illud cap. XVII, 37: « Ego ad hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. » Hinc Pontifex Aaronicus gerens typum Christi, veri et veracis Pontificis, in Rationali pectoralis insigne intextum gestabat *Urim et Thummim*, id est, Doctrina et Veritas, *Exodi* cap. XXVIII, vers. 30.

Alii per spiritum accipiunt internam illuminationem Spiritus Sancti, qua nos impellit ad fidem et amorem Christi, juxta illud cap. II, vers. 27: « Unctio ejus docet vos de omnibus, et verum est, »

(1) Rosenmullerus: *Hic (Jesus) est ille, qui non tantum per baptismum, sed et professione sanguinis sui declaravit se esse Messiam. Zacharia: Hic (Jesus) non modo tum, quom baptizatus esset, fuit Filius Dei (Messias); sed et tum, quam passus est, fuit idem, scilicet, ut corrigeretur Cerinthi error, qui stantebat in Jesum post baptismum descendisse æona Christum, figura columba; in fine (vitæ) autem revolasse iterum Christum de Jesu, et Jesum passum esse et resurrexisse: Christum autem impossibilem perseverasse, existentem spiritualem, ut docet Ireneus, lib. I, cap. XVI. Denique Hanberg: Christus non ut aqueus vapor apparuit, quasi si Deo merentem tantum materiam accepisset, sed esse unum sanguini per quem anima cum materia in commercium venit, ideoque anima humane, verum corpus animans; præterea in eo erat Spiritus. Tribus his terminis inest substantia, ita tamen ut nullus ab aliis separari possit. Tres simul verum Christum efficiunt. Corporis elementum per aquam designatur, propter quædam, ut videtur, Doctarum opiniones vel locutiones.*

7. QUONIAM TRES SUNT. — Testimonium aque, sanguinis et Spiritus de Christo jam allatum plenius hic S. Joannes explicat et confirmat; unde *in quodam* partim probat id quod dixit vers. 3, scilicet Jesum esse Filium Dei; partim probat id quod dixit vers. 6, scilicet Spiritum testificari quod Christus est verus Deus. Id enim hic confirmat ex eo quod Spiritus Sanctus sit unus ex tribus testibus, qui in cœlo testimonium perhibent Christo.

TRES SUNT QUI TESTIMONIUM DANT IN CÆLO (de cœlo): PATER, VERBUM ET SPIRITUS SANCTUS, ET HI TRES UNUM SUNT. — Notat S. Hieronymus, *Prefat. in Epistolas Canonicas*, hæc ab infidelibus, scilicet Arianis (unde et moderni Ariani in Transylvania propter hæc verba totam S. Joannis Epistolam rejiciunt), fuisse abstrata e nonnullis Græcis codicibus. Quocirca non legit hæc Syrus, Clemens Alexandrinus, Beda, Oëumenius, et alii nonnulli, quos citat Franciscus Lucas in *Annot.* hujus loci, *Annot.* 612. Jam tamen constanter hæc legit Biblia Latina, et correctiora Græca, multique veterum, ut S. Athanasius, Augustinus, Hieronymus, Cyrilianus, Concilium Lateranense cui interfuerunt Græci, et alii quos citat Bellarminus, lib. *I De Christo*, cap. VI, Hesselius et alii hic. Certum ergo est hæc esse legenda esseque Canonice Scripturam, ac proinde ex his recte confirmari mysterium Sanctissime Trinitatis, ac divinitatis Christi et Spiritus Sancti contra Arianos et Macedonianos (1).

Sensus ergo est, g. d. Omnes tres persone SS. Trinitatis in cœlo et de cœlo tum angelis, tum maxime hominibus (hoc enim præcipue intendit hic S. Joannes testimonium perhibent de Christo, quod scilicet ipse sit verus Messias, Deique Filius; nimirum Pater, dum in baptismo et transfiguratione Christi, *Matth.* III, 17, et cap. XVII, vers. 5, publice proclamavit: « Hic est Filius meus dilectus, ipsum audit. » Rursum, cum super Christum rogantem ut se clarificaret, e cœlo intonuit: « Et clarificavi, et iterum clarificabo, » *Joan.* XII, 18. Similiter et Spiritus Sanctus, dum descendit in Christum in specie columbae, et effudit sese in Apostolos cæterosque Christianos in die Pentecostes, idque ex Christi prædicatione, promissione et missione: unde idem Spiritus Sanctus per ora Apostolorum non aliud fere quam Christum præconizavit. Filius etiam sapissime dixit, docuitque ac miraculis probavit, et convicit se esse Messiam, Deique Filium, ut patet ex toto Evangelio S. Joannis. Sic pariter tres Christi testes sunt in terra, scilicet Spiritus, aqua et sanguis, ut sequitur. Igitur mutuo inter se consentiant cœli et terræ testes, ac consequenter his omnimoda fides est adhibenda, quasi testibus divinis omni excep-

(1) De authenticis hujus commentis conf. D. Glairé, *Introduction*, etc., tom. VI, pag. 317 seq.; Wiseman, *Two letters on some parts of the controversy concerning I John*, v. 7.

tione majoribus; et quia cœlum et terra, totus, inquam, mundus, in hoc Christi testimonio conspirare videntur. Alludit S. Joannes ad illud sui Evangelii, cap. VIII, vers. 18: « Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me qui misit me Pater; » et cap. XVI, vers. 14, de Spiritu Sancto: « Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et audivit vobis. » Denique tres testes produci, quia scriptum est: « In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum, » *Deuter.* XXII, 15.

ET HI TRES UNUM SUNT, — uti natura et essentia divina, ita pariter intellectu, voce, locutione et testimonio de Christo; hæc enim omnia in SS. Trinitate essentialiter unum idemque sunt. Compluentia et Regia habent, *Matth.* 28, *et cetera*, id est, *et hi tres in unum sunt*. Sed Latini et alii Græci legunt, « et hi tres unum sunt; » significatur enim *quædam* S. Trinitatis, quod scilicet tres persone habeant unum eandemque individuum deitatem. Nec aliud significat lectio diversa Complut. Nam in « unum sunt, » hoc est, in unum, puta in unam essentiam conveniunt et coeunt. Sic *Gen.* II, 24, de Adam et Eva conjugibus dicitur: « Erunt duo in carne una, » id est, erunt duo « una caro, » uti explicat Christus, *Matth.* XXII, 6, hoc est, vir et mulier erunt quasi una persona civilis et politica. *Sic Jerem.* XXX, 33: « Eritis mihi in populum, » id est, eritis mihi populus, et *Psal.* XXX, 3: « Eslo mihi in Deum protectorem, » id est, esto mihi Deus protector, et sepe alibi.

Euthymius, *Panoplia* part. I, tit. VII, pag. 143, pro *tres legit tria*, indeque ostendit tres personas in divinis revera esse tria personales, sed unum essentialiter.

Idem multis ante S. Joannem sæculis dixit Sarpis, qui Egypti regi nomine Thuli postulat: « Quis eo fortunatior esset? » respondit:

Principio Deus, tum sermo, et spiritus illis
Additur: aqueva hæc sunt, et tendentia in unum.

de quo superius dixi.

8. ET TRES SUNT QUI TESTIMONIUM DANT IN TERRA: SPIRITUS, ET AQUA, ET SANGUIS. — Dicendum erat tria; nam græce *τρία*, *δύο* et *ἓνα*, id est spiritus, aqua et sanguis, sunt generis neutri: dicit tamen « tres, » tum ut ostendat hos tres terre testes conspirare, imo representare tres cœli testes jam dictos, ait S. Augustinus: de quo mox plura; tum quia per prosopopœiam hæc tribus attribuit personam testium: testis enim in terra apud homines animatus sit oportet, adeoque homo, ideoque masculini generis, non neutri. Qui enim testatur, debet loqui, oreque suum effere testimonium, quod non nisi hominis est. Opponit S. Joannes terrenum et humanum testimonium cœlesti et divino. Jam aliqui censent tres testes in cœlo esse testes divinitatis Christi; tres vero testes in terra esse testes humanitatis ejusdem, ait *oecumenius* III, cap. *in quadam*, de ce-

libr. Missar., et D. Thomas. Sed verius est utroque adduci ad probandam divinitatem Christi: hoc enim probandum sumpsit S. Joannes, vers. 3, quia hoc negabat Ebion, Cerinthus et alii. Unde et subdit mox: « Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se, » etc.

Mystice S. Bernardus, serm. 2 in Octava Pasche, per tri in terra accipit homines in terra viventes, ut per hæc tria, Spiritum scilicet, aquam et sanguinem, distinguantur justi ab injustis, sicut per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum in celo distinguuntur Beati a damnatis. Nam Beatis, inquit, visio Trinitatis testimonium perhibet: electis fructuosus est sanguis Christi ac merita, aqua baptismi et Spiritus Sancti gratia: de quo mox plura; jam singula expendamus.

TRES SUNT. — Ponit S. Joannes duplicem trinitatem testimonium Christi, qui scilicet testantur ejus divinitatem, eumque esse Dei Filium, atque unam alteri opponit, imo componit in officio testificandi. Prior increata est, scilicet Pater, Filius, Spiritus Sanctus: posterior creata, scilicet aqua, sanguis et spiritus, quæ manat ab increata, eique æquo respondet, adeoque eam representat. Aqua enim refert Patrem, sanguis Filium, spiritus Spiritum Sanctum. Pater enim est rerum omnium principium, sicut est et aqua. Ex aqua enim formati sunt cæli, aer, aves, pisces, ut ostendit initio Genesis; rursum aqua nutrit herbas, arbores; plantas, omniaque animantia et viventia. Unde aqua Latine dicitur quasi a qua nata sint omnia; vel, ut Festus, a qua juvatur. Unde Thales aquam posuit principium rerum omnium; licet alii aquam dictam velint quasi æquam, quod æqua sit et æqualis, nisi ventis agitur. Ita Deus Pater omnibus est reus et idem. Orphici et symbolici contemplatores summum bonum, sive omnium bonorum Oceanum censuerunt esse aquam, ideoque representare Deum. Hinc Virgilius secutus Homerum, lib. IV Georg., Oceanum patrem rerum indigitat; et Plinius, lib. I, cap. xxxi: « Hoc elementum, ait, cæteris omnibus imperat, terras devorant aque, flammæ necant, scandunt in sublime, et cælum quoque sibi vindicant: quid esse mirabilis potest aquis in cælo stantibus? » Unde et cæli hebraice vocantur *seamam*, id est, *ibi aqua*. Rursum aqua significat affluentiam bonorum et gratiarum quæ est in Deo Patre, juxta illud Isaïæ xii: « Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. » Scitum est Egyptios Nilum pro Deo coluisse, quod a Nilo exundante omnis eis seges obveniret. Hinc illud Parmenonis: « Jupiter Egypti Nilus. » Insuper aqua apposite Dei Patris misericordiam et pietatem representat. Quocirca Alemanos deorum loco aquam fluminem adorasse, testatur Agathius, lib. I et II Peregr. hist. Ibidem de Persis docet Arnobius, lib. VI Contra Gentes. Sic et hodie nonnulli Indi adorant aquam, ut refert Vasquez, lib. III Navig.,

fol. 362. Brachmanes longissime vivere, eo quod non nisi aquam bibant, tradit Suidas verbo *Brachmanes*. Lucianus quoque in suis *Macrotis* scribit per aquam vitam produci, ideoque Syros ad trecentos annos vixisse. Apollonius Tyaneus dicebat bibentes aquam nunquam laborare capitis vertigine, ut refert Philostratus in *Vita Apollonii*. Plura de aquæ præstantia vide apud Tiracolum, tract. *De Nobil.*, cap. xxxi; Platardum, quæst. *An aqua sit dignior igne?* Vide quoque Hydragiologiam M. Antonii Marsilii Columnæ.

Porro, sub testimonio SS. Trinitatis increata intellige testimonium sanctorum angelorum: per hos enim quasi administratorios spiritus et legatos SS. Trinitas locuta est, et testimonium perhibuit Christo, tum in ejus nativitate, cum cecinerunt: « Gloria in excelsis Deo; » tum in baptismo, *Matth.* iii, 17; tum in transfiguratione, *Matth.* xxvii, 5; tum in resurrectione, *Matth.* xxviii, 2; tum in ascensione, *Act.* i, 10.

QUI TESTIMONIUM DANT — Jesu Christo, quod sit Filius Dei, ac consequenter quod ejus fide et ope vincamus mundum, quodque fides Christi sit victoria nostra.

IN TERRA, — de terra; sicut tres primi in cælo, id est, de cælo testantur hominibus in terra agentibus.

SPIRITUS, ET AQUA, ET SANGUIS, — q. d. Spiritus quem Christus in cruce moriens emisit in manu Patris, item aqua et sanguis quæ de latere Christi profluxerunt, testificantur Christum verum fuisse non tantum hominem, sed et Deum; quia hæc quasi pretio adæquato et justo satisfecit Christus offense Dei, juxta oracula Prophetarum, quod facere non potuisset nisi fuisset Deus, uti dixi vers. præced. Rursum spiritus, quia a Christo cum clamore emissus, arguebat eum esse Deum. Unde « videns Centurio quia sic clamans exprasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat, » *Marci* xv, 39. Vox enim moribundos deficit; ergo clamor hic Christi miraculosus erat, non naturalis, significans Christum super hominem esse Deum, ideoque voluntate, non infirmitate mori, ait ibidem S. Hieronymus, Chrysostomus, Euthymius et Theophylactus; quin et Christus ipse: « Nemo, ait, tollit eam (animam) a me, sed ego pono eam a meipso, et potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam, » *Joan.* cap. x, vers. 18.

Secundo, S. Augustinus, lib. III *Contra Maximam*, cap. xxxi; Lyranus et Glossa per spiritum accipiunt Spiritum Sanctum a Christo in Pentecoste effusum; hic enim testificatus est Christum esse Deum, tum quia Christus mittebat hunc Spiritum, tum quia ipse Spiritus per ora Apostolorum protestabatur se mitti a Christo, eumque verum esse Dei Filium.

Tertio, Occumenius per spiritum accipit Spiritum Sanctum qui datur in baptismo. « In baptismo, inquit, per aquam Jesus Patris testimonium

Filius Dei est declaratus; at per sanguinem, quando, cum prope erat ut crucifigeretur, dixit: Glorifica me tu Pater, et vox delata est quæ dicebat: Et glorificavi, et iterum glorificabo. Per spiritum vero est manifestatus, quando e mortuis tanquam Deus resurrexit. »

Hæc pertinet expositio bilymi, nisi quod ipse testimonium hoc refert non ad Christum, sed ad nativitatem nostram spirituales, quæ fit in baptismo. Hic enim, inquit, spiritus, id est, Trinitas invocatur, ac sanguis, id est, humanitatis Christi merita per aquam baptismi operantur et sanctificant. Ac illa S. Ambrosii, lib. X, in cap. xxii *Lucæ*: « Aquam, inquit, ad lavacrum, sanguinem ad pretium, spiritum tradidit ad resurrectionem. » Unde:

Anagogice, sed valde apposite ad litteram et pene litteraliter, aqua, et sanguis, et spiritus in cruce a Christo emissa, sed resumpta ab eodem in resurrectione, significabant ipsum vere esse Messiam promissum, victorem mortis et inferni, ideoque Dei Filium: Christus enim vi propria resurrexit, et hæc tria resumpsit: vi propria, inquam, tam humanitatis, quam glorificatus vi propria accepta a divinitate, cui hypostaticæ erat unita, univit se corpori in sepulcro, illudque animavit, vivificavit et glorificavit; ac pari modo nostra corpora animabit, vivificabit et glorificabit in resurrectione, uti dixi I Petri iii, 21 et 22.

Mystice per spiritum, aquam et sanguinem significantur tria quæ ad justificationem nostram concurrunt; itaque testimonium perhibent Christo, utpote, cujus meritis et virtute peragitur nostra justificatio. Sanguis enim significat sanguinem et mortis Christi meritum, nobis in justificatione applicatum; aqua significat abluitionem et purificationem peccatorum; spiritus significat aspirationem et infusionem spiritus, id est, vite spiritualis, gratiæ, charitatis cæterarumque virtutum quibus justè efficiuntur. Unde S. Ambrosius, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. xi, ait, « spiritu mentem renovari, aqua nos lavari, sanguinem esse pretium. » Sic et Cyrillus, *De Fide ad Reginas*, et S. Leo, *epist.* 10, cap. v: « Hi tres, inquit, sunt spiritus sanctificationis, sanguis redemptionis, aqua baptismatis. »

Allegorice per hæc tria significantur tria præcipua Sacramenta, quæ testimonium perhibent Christo, utpote ab eo instituta, et ejus meritis ac virtute sanctificantia. « Aqua » significat baptismum, « sanguis » calicem Eucharistiæ, « spiritus » penitentiam. Unde et insufflando spiritum Anostolis, Christus dedit eis potestatem remitti peccata, *Joannis* xx, 22. Hæc omnia probant Christum esse Deum, tum quia remissio peccatorum est opus Dei et divinæ potestatis, tum quia transsubstantiatio panis et vini in corpus et sanguinem Christi, non nisi divina vi et potestate perfici potest. Porro spiritus significat sacramen-

tum Penitentiarum, tum quia per illud Spiritus Sanctus remittit peccata: hoc enim maximum est Dei donum: omnia autem Dei dona, præsertim gratia, in S. Scriptura appropriantur Spiritui Sancto, quod ipse sit primum Patris et Filii notionale donum: ab iis enim procedit per modum amoris et domi; tum quia ipse per penitentiam nobis per peccata mortuis spiritum vitam, puta gratiam, inspirat. Quocirca ex hoc loco, et ex fluxu aquæ et sanguinis e latere Christi Innocentius III docet et probat aquam in calice Eucharistiæ miscendam esse vino, ut convertatur in sanguinem Christi, ita ipse, cap. in quadam, de celebr. Missarum.

Symbolice, primo, S. Bernardus, serm. 4 in Octava Pasche: « In aqua, inquit, baptismum intellige, in sanguine martyrium, in spiritu charitatem diffusam in cordibus nostris. » Rursum Ch. tharianus per aquam accipit tribulationes, ad qua experiendas venit Christus, eoque vocat Christianos. Alii per aquam accipiunt sapientiam, juxta illud *Ecclesiæ* xv, 3: « Cibavi illum pane vite et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris potavit illum. » Alii per aquam accipiunt gentium multitudinem in Christum credentem, juxta illud: « Aquæ multæ populi multi, » *Apoc.* xi.

Secundo, Balduinus Cantuariensis (quem Lovanii manu scriptum evolvi), lib. I *De Eucharistia*, cap. xxvii: « Spiritus justorum, inquit, aqua penitentium, sanguis Martyrum testantur Christum redemptorem. » Nam, ut ait Tertullianus, « a sanguis demptorem. » Nam, ut ait Tertullianus, « a sanguis Martyrum est semen Christianorum; » et S. Leo: « Non minuitur Ecclesia persecutionibus, sed augetur; et semper Dominicus ager segete ditior vestitur, dum singula grana quæ cadunt, multiplicata resurgunt. »

Tertio, Clemens Alexandrinus hic « spiritum » accipit pro vita, « aquam » pro fide et regeneratione, « sanguinem » pro cognitione: quæ sunt salutiferæ virtutes Salvatoris. Rursum S. Ambrosius, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. vi, sanguini mortem, aquæ sepulturam, spiritui vitam assignat in baptismo.

Quarto, S. Augustinus hic censet his tribus notari tres personas sanctæ Trinitatis, scilicet « spiritum » Patrem, « sanguinem » Filium, « aquam » Spiritum Sanctum. De Patre enim dicitur: « Spiritus est Deus, » *Joan.* iv, 24. Filius assumpsit sanguinem et carnem humane nature. De Spiritu Sancto dicitur: « Flumina de ventre ejus fluent aquæ vive, » *Joan.* vii, 18. Aquæ hæc de causa dicitur « tres sunt, » non tria, ut dicendum erat, « qui testimonium perhibent. » Et rursum: « Et hi tres unum sunt, » q. d. Tres persone sunt una essentia divina. Unde et Hyginus Papa, *epist.* 1, et Joannes II, *epist.* 1, testimonium eorum, qui in cælo testantur, ponunt testibus in terra, quasi illi hoc explicant. Quod vero hæc tria exierunt de corpore Christi, representabat Ecclesiam, quæ est corpus Christi, predicaturam Trinitatis unam eandemque essen-

tiam, ait S. Augustinus. Congruentius « aquam » adaptes Patri, « sanguinem » Filio, « spiritum » Spiritui Sancto: uterque enim est spiritus: aqua autem est principium rerum omnium, sicut et Pater; ex aqua enim creati sunt coeli et caetera omnia, ut ostendi initio Genesis: eo enim alludit Joannes. Sicut enim initio mundi Deus creavit aquam, et spiritus Domini ferebatur super aquas, ut ex his caetera efformaret: ita pariter in recreatione mundi, Deus per aquam baptismi dando Spiritum Sanctum, Christianos quasi novos homines, spirituales et divinos efformavit, idque merito sanguinis Christi.

Tropologie S. Bernardus, *serm. 2 in Oclava Pascha*: « Sanguine, inquit, et aqua, et spiritu habere testimonium » justitiae, quod renatus sis per Christum, « est si contines a peccatis, si dignos facis poenitentiae fructus, si facis opera vitae. » Sanguis ergo significat continentiam, aqua lacrymas, spiritus opera spiritualia, quae testantur nos esse regeneratos et sanctos. Et *serm. 4*, ostendit haec tria opponi tribus quae sunt in mundo, eaque vincere, concupiscentiam enim carnis vinci sanguine mortificationis; concupiscentiam oculorum, lacrymis compunctionis; superbiam vitae sive spiritum vanitatis, spiritu charitatis. « Certum quippe, ait, triumphandi testimonium est, si corpus castigas et subicias spiritui, ne perniciosa libertate serviat voluptati; si fletui praebes oculos magis quam petulantiae vel curiositati; si denique spiritali dilectione flagrans, nulli animum dederis vanitati. Merito sane unus est qui in terra pariter et in caelo testimonium perhibet spiritus, quia sive corporis afflictio cessabit, sive lacrymarum fons exsiccabitur, sed charitas nunquam excidit. » Hisce tribus suffragabitur testimonium SS. Trinitatis: « Magnum profecto habituri sunt testimonium, quos in caelo Pater susceperit tanquam filios et haeredes, Filius adseverit tanquam fratres et cohaeredes, Spiritus Sanctus adherentes Deo unum spiritum faciet esse cum eo. » Rursum per haec tria possunt tropologie accipi tres fidellium gradus, scilicet incipientium, per aquam; proficientium, per spiritum; perfectorum, per sanguinem: hic enim est symbolum martyrii. Addit S. Bernardus, *serm. 76*, ex parvis, tres pariter in inferno esse testes, scilicet vermem quod roditur conscientia, ignem quo crematur corpus et anima, ac desperationem: « Quia vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur, » *Isaia*, LXVI, 24. « His qui in caelo sunt, ait S. Bernardus, datur testimonium beatitudinis; his qui in terra, justificationis; his qui in inferno sunt, damnationis. Primum testimonium est gloriae, secundum gratiae, tertium ire. »

Denique Baronius, tom. II, anno Christi 406, censet S. Joannem hic perstringere Elxai haereticum, ejusque fratrem Jexeo, qui, ut ait S. Epiphanius, *haeres. 49*, « a Judaeis oriundus, et cum Judaeis sentiens, etc., introducens salem et

aquam, et terram et panem, et caelum, et aethera et ventum, jurjurandum ipsis in divinum cultum praefinitit ac tradidit. Aliquando vero rursus alios septem testes praescripsit, caelum, inquam, et aquam, et spiritus et sanctos angelos orationis, et oleum, et sal, et terram; » et cap. xxx: « Cum, inquit, quis ex ipsis aut in morbum incidit, aut a reptili morsus fuerit, et desordium in aquas, et invocat cognomina in Elxai relata, caeli ac terrae, salis et aquae, vanum et angelorum justitiae, et panis et olei, et incipit dicere: Opem ferite mihi et amovete a me dolorem. » Hisce ergo fictitii et superstitiosus septem testibus Jexeo haeretici, S. Joannes opponit sex veros testes, tres caelestes, et tres terrestres. Fuit enim hic Jexeo cum Elxai, synchronos et coevus S. Joanni; floruit enim anno Christi 406, S. Joannes vero vixit ad annum Christi 101.

SPIRITUS, ET AQUA, ET SANGUIS. — Hyginus Pontifex, *epist. 4*, et Joannes II, *epist. 1*, ac Idacius, *lib. De Trinitate*, legunt, « aqua, sanguis et caro. » Sed perperam: Graeci enim, Syri et Latini codices habent « Spiritus, » non, caro; haec enim includitur in sanguine.

ET HI TRES UNUM SUNT. — Quidam Latini codices et Graeci, ut Complutenses et Regii, carent hisce verbis; vide Franciscum Lucam, *Annot. 213*. Unde S. Thomas, *Opusc. xxv*, in 2 decretale, ait haec ab Ariani esse apposita, ut inde a pari colligerent tres personae dici unum non essentialiter, sed testificative; plerique tamen Latini ea legunt et correctiores Graeci; sed sic, « et hi tres in unum sunt; » et Syrus, « hi tres in uno sunt, » *q. d.* Hi tres, puta aqua, sanguis et spiritus Christi non sunt unum, sicut unum sunt Pater, Filius et Spiritus Sanctus; sed « in unum, » id est ad unum, scilicet Christum, Christianae humanitatem, aut mystice ad unam justificationem et perfectionem nostram referuntur. Unde Idacius, *lib. De Trinitate*, legit, « et tres in nobis sunt; » sed contra fidem caeterorum codicum. *Secundo*, « in unum, » scilicet testimonium de Christo Deo et homine mediatore, redemptore et justificatore conspirant. Audi S. Augustinum *lib. III Contra Maximinum* cap. xxxi: « Unum sunt, inquit, aqua, sanguis, spiritus, concordia quadam testandi; Pater, Verbum, Spiritus, unitate praerata natura. » Nam, ut ait Innocentius II, in Concilio Lateranensi, « inter Creatorem et creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda. »

9. SI TESTIMONIUM HOMINUM ACCIPIMUS, TESTIMONIUM DEI MAJUS EST. — *q. d.* Si testimonio hominum fidem adhibemus, multo magis fidem adhibere debemus testimonio Dei de Christo, quia majus est, tum dignitate et auctoritate tum veritate et certitudine; est enim testimonium Dei, qui omnes homines et angelos in immensum superat majestate et veracitate, adeoque est ipsa prima et summa veritas, quae mentiri, falli aut fallere ne-

quit. Quocirca asseverat Paulus, *Rom. III, 4*: « Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax. » Porro testimonium Ecclesiae, Apostolorum et Prophetarum est testimonium Dei; Ecclesia enim regitur a Spiritu Sancto, qui est Spiritus veritatis; ac « Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, » ait S. Petrus *I epist. 1*, vers. 21. Sic Joannes Baptista a Deo missus fuit, ut esset testis et praeco Christi, *Joann. 1, 7*. Sic elementa omnia, saxa fissa in morte Christi, terra contremiscentes, sol et luna cum sideribus obscurata, mortui resurgentes, vim Christi divinam sentientia, ei testimonium perhibuerunt. Unde D. Thomas, *serm. 1 De Pentecoste*, numerat duodecim testes Christi: Christum enim testimonium habuisse, *primo*, a Deo Patre; *secundo*, a Filio; *tertio*, a Spiritu Sancto; *quarto*, ab angelis; *quinto*, a Sanctis; *sexto*, a miraculis; *septimo*, a caelo; *octavo*, ab aere; *novo*, ab aqua; *decimo*, a terra; *undecimo*, ab igne; *duodecimo*, ab inferno. Testimonia ergo Dei de Christo credibilia facta sunt nimis, adeo ut fideles, si fallantur, dicere possint: « Si fallimur, a Deo decepti sumus, » ait Richardus Victorinus, *lib. I De Trinitate*, cap. II.

QUONIAM HOC EST TESTIMONIUM DEI, QUOD MAJUS EST. — Vox quoniam non tam est causalis, quam exegolica et explicativa, idemque valet quod porro, vel autem, *q. d.* hoc autem « est testimonium Dei, etc., quoniam, » id est quod (Graece enim est pronomen relativum) « testificatus est de Filio suo, » dum scilicet in baptismo Christi aliasque saepe testatus est. et dixit de Christo: « Hic est Filius meus, ipsum audite, » ut dixi vers. 7. Porro « testimonium » hic idem est quod veritas a Deo testata. Est metonymia, de qua mox (1).

10. QUI CREDIT IN FILIUM DEI, HABET TESTIMONIUM DEI IN SE. — *Primo*, quia habet in se rem testatam a Deo, puta hanc veritatem quod Christus sit Filius Dei.

Secundo, quia habet in se ipsum Dei testimonium, ipsumque Deum attestantem. Ideo enim credit Christum esse Filium Dei, quia credit Deum hoc revelasse, Deumque hoc esse testatum per Prophetas, Apostolos, miracula, etc.: objectum enim formale fidei est Dei revelatio: ideo enim credimus articulis fidei, quia credimus eos a Deo, qui est prima et infallibilis veritas, esse revelatos et testatos.

Tertio, testimonium hoc est ipsa fides, qua credimus testimonio Dei, ut sit metonymia, qua obiectum ponitur pro habitu vel actu tendente in obiectum, *q. d.* Qui credit, habet singulare Dei donum, puta fidem, quae includit testimonium Dei, Deumque attestantem, quod eum mire ornatur et roboratur ad Christi confessionem, et cultum retinendum et propagandum.

(1) Rosenmullerus: Nam istud (testimonium, de quo vers. 6 dixerat) pro ipsius Dei testimonio habendum est, quod testatur de Filio suo. Alii: Ipse autem Deus hoc majus testimonium de Filio suo reddidit.

Quarto, hoc testimonium accipi potest de ipsa credentis regeneratione, adoptione, gratia et gloria, *q. d.* Qui credit in Filium Dei, hic habet in se testimonium Dei, quo scilicet Deus attestatur ejus animae et conscientiae ipsum per hanc fidem quam in Christum credit, eique obedit, esse fidelem, justum, filium et haereditem Dei, cohaereditem autem Christi. Unde idipsum explicans S. Joannes mox subdit, vers. 11: « Et hoc est testimonium, quoniam vitam aeternam dedit nobis Deus, et haec vita in Filio ejus est. » Ita Beda et Oecumenius (2).

QUI NON CREDIT FILIO, MENDACEM FACIT EUM. — *q. d.* Sicut qui credit Filio, Deique de eo testimonium recipit, hic veracem facit Deum eumque honorat et colit; credendo enim Deo, testatur Deum esse primam et infallibilem veritatem: ita ex adverso, qui non credit Filio, Deique de eo testimonium respuit, hic mendacem facit Deum, eique gravem ignominiam et injuriam irrogat. Reipsa enim dicit Deum, qui dicit Christus esse Filium suum, mentiri, quod est blasphemia execranda.

Nota: Pro credit graece est *μετιςτοιμα*, id est credidit, in praeterito; sed Joannes praeteritum more Hebraeo usurpat pro quovis tempore. « Credit » ergo, id est, credit, credidit, credet. Sic pro *facit* graece est *ποιεω*, id est *facit*, hoc est, facit, fecit, faciet.

11. ET HOC EST TESTIMONIUM (*q. d.* Hæc est pars, æque ac fructus testimonii Dei jam dicti, nimirum) QUONIAM (quod) VITAM AETERNAM DEDIT NOBIS DEUS, ET HAEC VITA IN FILIO (per Filium, puta per fidem in Filium) EJUS EST. — Hoc ipsum enim est *primo*, pars testimonii Dei de Christo; Deus enim non tantum testatus est Christum esse filium suum, sed et eum esse nostrum salvatorem et redemptorem, ita ut qui credit in ipsum, justificetur, et acquirat vitam spirituales gratiae et gloriae. Ita Glossa et Thomas Anglicus.

Secundo, hoc ipsum est finis et fructus testimonii, hoc est fidei, qua credimus testimonio Dei testantis Christum esse Filium suum, nimirum quod per hanc fidem obtineamus vitam gratiae et gloriae. Alludit et quasi citat Joannes illud sui Evangelii cap. xvii, 3: « Hæc est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum. » Vide quæ de hac Christi vita dixi cap. 1, vers. 2. Ita Lyranus et Glossa. Simili phrasi dixit S. Joannes, cap. iv, 9: « In hoc (id est, ad hoc, hoc fine et fructu) apparuit charitas Dei in nobis, quoniam unum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum; » et vers. 13: « In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis; » et vers. 17: « In hoc (id est, hoc fructu) perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii. »

« Porro Deus dedit nobis vitam aeternam, inquit

(2) « Habet, » id est recipit, admittit.

Beda, sed adhuc in terra peregrinantibus in spe, quam daturus est in caelis ad se pervenientibus in re. » Voce ergo *dedit* significat S. Joannes firmitatem et certitudinem promissionis divinae, aeque ac spei nostrae; quod scilicet ita certi simus de vita aeterna, si in fide et obedientia Christi perseveremus, perinde ac si actu ea de nobis data esset, eamque reipsa possideremus. Hinc ait Paulus: « Spe salvi facti sumus, » Rom. cap. viii, 23; et Hebr. vi, 17: « Abundantius volens Deus ostendere pollicitationis haereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit jurandum, ut per duas res immobilis, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem: quam sicut anchoram habemus animae tutam, ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis, ubi praecursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in aeternum. »

Hanc vitae aeternae fidem et spem representantur praei Christiani per phenicem, qui moriens fertur renasci et resurgere in vitam vegetam et juvenilem, teste Lactantio in Carm. *De Phenice*; quocirca eum in sepulchris fidelium depingebant. Ita S. Caecilia, ut habent ejus Acta, jussit ut in sarcophago S. Maximi Martyris sculperetur phenix, ad indicium fidei ejus, qui resurrectionem se inventurum phenicem ad instar credit. Sic et Romae in cryptis subterraneis, multorum fidelium tumulis insculptus visitur phenix, quasi resurrectionis et vitae aeternae symbolum: Christus enim resurgens in vitam aeternam; noster est phenix, qui Christianos resuscitans in eandem vitam, eosdem pariter faciet phenices.

12. QUI HABET FILIUM (per fidem, amorem et obedientiam, credendo, amando et obediendo illi, itaque manens in Deo, et Deus in eo, uti dixit cap. iv, vers. 16), HABET VITAM, — gratiae in re, gloriae in spe. Alludit ad illud sui Evangelii, cap. iii, vers. 35: « Qui credit in Filium, habet vitam aeternam; qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. » Ita Paulus, Galat. ii, 20: « Christo, inquit, confixus sum cruci: vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus, » q. d., ait S. Gregorius, hom. 32 in *Evang.*: « Extinctus est sevens ille persecutor, et vivere coepit plus praedicator. Ego quidem a me metipso extinctus sum, quia carnaliter non vivo; sed tamen essentialiter mortuus non sum, quia in Christo spiritualiter vivo. » Nam, ut ait S. Dionysius, cap. iv *De Divin. Nom.*: « Exstasin facit divinus amor, amatores suo statu dimovet, et sui juris esse non sinit, sed in ea quae amant penitus transfert: idcirco et Paulus ille magnus cum divino amore flagraret, excessiva illius virtutis particeps factus: Vivo (inquit) jam non ego, vivit vero in me Christus, tanquam verus amator mentis excessum patiens. » Et Gregorius Nyssenus, homil. 5 in *Cont.*: « Mihi, inquit, vita Christus est:

hiscis verbis tantum non clamat Apostolus, nullam in se affectionem humanam vivere, non fastum, non timiditatem, non voluptatem, non dolorem, non iram, non metum, non audaciam, non injuriarum memoriam, non invidiam, non vindictam, avaritiam, honoris aut gloriae cupidinem; sed his omnibus abrais, solus (inquit) ille mihi superest, qui nihil est horum, qui est ipsa sanctificatio, et puritas, et immortalitas, et lumen, et veritas, qui paseitur inter lilia in splendoribus Sanctorum. »

13. HEC SCRIBO VOBIS, UT SCIATIS QUONIAM VITAM HABETIS (inchoate per fidem, puta in spe, unde Thomas Anglicus legit *habebitis*) AETERNAM, QUI CREDITIS (fide viva, quae per dilectionem operatur) IN NOMINE FILII DEI, — hoc est, nominis Filii Dei, puta ipsi Filio Dei. « Nomen » enim ponitur pro re nominata et per nomen significata, metonymice. Alludit ad illud sui Evangelii, cap. xx, vers. 31: « Hec autem scripta sunt ut credatis, quoniam Jesus est Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. » Graeca hic addunt, « ut credatis in nomine Filii Dei. » Unde Kemnitius carpit Latinam Vulgatam quasi mutilam. Sed respondeo illa verba redundare in Graeco, etiam teste Erasmo; nam cum dictum sit: « Hec scribo vobis, qui creditis in nomine Filii Dei, » quorsum additur et iteratur: « Ut credatis in nomine Filii Dei? » Hoc enim est battologia, et inanitas ac verbosa ejusdem rei repetitio.

Reenest hic S. Joannes tres fructus vitae fidei in Christum. *Primus* est vita aeterna, quam vivit. *Secundus*, fiducia impetrandi quilibet a Deo, vers. 14. *Tertius* est plena peccati fuga, et moralis quasi impeccabilitas, vers. 18.

14. ET HEC EST FIDUCIA (hic est secundus fidei fructus; fides enim parit fiduciam) QUAE QUONCUMQUE (id est, ut Graeca habent et Vatablus, *quod si quid*) PETERINUS SECUNDUM VOLUNTATEM EJUS (quod scilicet ejus voluntati et legi conforme est, puta pertinet ad Dei gloriam et nostram salutem), AUDIT NOS, — id est, exaudit nos, et petita largitur. Hugo et alii nonnulli legunt « audiet nos: » vide dicta cap. iii, vers. 21. Vere S. Augustinus, tract. 73 in *Joan.*: « Quodcumque petimus, inquit, adversus utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris; » et alibi: « Manendo quippe in Christo, quid velle possunt, nisi quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in Salvatore, nisi quod non est alienum a salute? »

15. ET SCIMUS, etc. — Graeca addunt *ita*, id est, si, tuncque oratio totius versus magis est conexa. Unde Tigurina ex Graeco sic verit, *Et si scimus quod audit nos, quidquid petierimus, scimus quod habemus petitiones* (id est, res petitas, puta ea quae petimus) *quos postulavimus ab eo; et Syrus, Quod si persuasum habemus quod audit nos, quidquid petierimus ab eo, confidimus nos jam recepisse petitiones nostras, quas postulavimus ab eo.* Juxta Graeca ergo liquet non esse inanem hic

ejusdem rei iterationem, nec etiam juxta Latinam nostram editionem: ea enim precandi studium excitat et inflammat, ait Beda. Addit Didymus S. Joannem loqui de se suisque similibus: idipsum enim expertum esse crebro se quiddam a Deo postularet, profusus impetrare. Idipsum expertum qui magna confidentia, instantia et perseverantia Deum precantur (1).

Audi S. Gregorium, in *Psal. vi Penitent.*: « De profundis clamavi ad te. Non ait: Clamo, sed Clamavi; habes in hoc perseverantiae documentum, ut, si primo non exaudiris, ab oratione non deficias, imo precibus et clamori insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci; ideo tibi dicit: Regnum Dei vim patitur, et violenti rationem illud. Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, cave ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, ut regnum caelorum accipias; esto violentus, ut vim etiam ipsis inferas caelis: quid haec rapina locupletius? quid haec gloriosius violentia? Bona violentia qua Deus non offenditur, sed placatur; proximus non leditur, sed juvatur; peccatum minuitur, non multiplicatur. » Vide in eundem *Psal.* S. Chrysostomum. Idem Chrysostomus, lib. I *De Orando Deo*, orationem vocat animae vitam, ac proinde animam orationis expertem ait esse mortuam. Et mox orationem vocat nervos animae: « Sicut enim, inquit, cornu nervis cohaeret, currit, vivit, stat et compactum est, adeo ut, si nervos incidaris, universam corporis harmoniam dissolveris: itidem animae per sanctas preces sibi constant et compinguntur. Quid si te ipsum destitueris deprecatione, perinde feceris ac si pisem ex aquis extraxeris: ut enim pisci vita est aqua, ita tibi deprecatio; per hanc datur velut ex aquis subvolare, caelumque transcendere. » Rursum alibi: « Magna arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, refugii locus: oratio enim colloquium est cum Deo; quod ut scias, audi Prophetam dicentem: Jucundum sit Deo eloquium meum, hoc est, sermo meus appareat Deo. » Et S. Gregorius Nyssenus, lib. *De Oratione*: « Oratio, inquit, corporum robur est, abundantia domus, recta legum ac juris in civitate constitutio, regni vires, belli trophaeum, pacis securitas, dissidium conciliatio, conjunctorum conservatio; oratio virginitatis sigillum est, matrimonii fides, viatoribus seutum, dormientium custos, vigilantium fiducia, agriculorum fertilitas, navigantium salus, ejusdem cum angelis honoris conditio, praesentium fructus, futurorum representatio. » Huc accedit S. Ephrem Syrus: « Desidera, inquit, orationem, familiare cum Deo colloquium; omnis enim oratio sancta et pura cum Deo familia-

riter agit. Oratio autem perfecta Deum desiderantium magna cum laetitia, fiduciaque multa, ipsam etiam caelum jugiter penetrat. In ipsa Angeli atque Archangeli exultant, et coram throno sancti et excelsi universorum Domini illam statuunt. »

16. QUI SCIT FRATREM SUUM PECCARARE PECCATUM NON AD MORTEM, PETAT, ET DABITUR EI VITA PECCANTI NON AD MORTEM (S. Ambrosius, lib. I *De Penitent.*, cap. ix, et Tertullianus, lib. *De Pudic.*, cap. ii, legunt, *quia non peccat ad mortem*). EST PECCATUM AD MORTEM, NON PRO ILLO DICO (S. Augustinus loco mox citando legit, non *precipio*) UT ROGET QUIS, — q. d. Dixi enim qui credit in Christum fiducialiter orando quidvis impetrare a Deo; unde infero addoque: Si quis sciat fratrem peccare quodlibet peccatum, obsecret pro eo, et dabit et Deus penitentiam, veniam et vitam, tum gratiae, tum gloriae. Excipio tamen peccatum ad mortem, q. d. Si frater peccarit peccato non ad mortem, ora pro eo, et certo spera te exaudium iri. Sin autem peccat peccato ad mortem, non ausim spondere, nec certo sperare quod ei veniam impetretur; non tamen omnino orationem veto; ora, si velis, sed sub dubio impetrandi. Unde S. Ambrosius: Non quibus, ait, de populo, sed viri eximiae sanctitatis pro tali orare debet.

Queres quidnam sit « peccatum ad mortem? Respondeo primo: Tertullianus, lib. *De Pudic.*, cap. ii et xix, et Armacus, lib. IX *Quaest. Armen.*, cap. xxvii, ex hoc loco censent quaedam peccata gravissima, qualia fieri demonum, dum adhuc essent in via, vere esse irremissibilia etiam in hac vita, et tale censet esse Tertullianus machiam post baptismum commissam. Verum hic est error damnatus in Scriptura et Concilio Lateranensi sub Innocentio III.

Secundo, Origenes, homil. 12 in *Ezod.*, censet esse peccatum quod ducit in interitum, et in gehennam protrahit.

Tertio, Turrianus, lib. IV *Pro Epist. Pont.*, cap. iii, censet esse peccatum cui annexa est excommunicatio: excommunicatus enim est impunitus, et pro excommunicato publica Ecclesiae oratione orare non licet. Verum S. Joannes negat pro tali orandum oratione quilibet, etiam privata.

Quarto, S. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte*, cap. xxii, et serm. 39 *De Temp.*, cumque secutus Beda hic, censent esse peccatum inadvertentiae, quo quis invidet fratri gratiam, virtutem et salutem: « Cum post apportionem Dei, inquit, oppugnant fratritatem, et adversus ipsam gratiam qua reconciliati sunt Deo, invidiae facibus agitantur. » Verum idipsum moderatur et restringit S. Augustinus, lib. I *Retract.*, cap. xix. Unde Quinto, idem S. Augustinus, *ibid.*, et lib. *De Corrupt. et Gratia*, cap. xii, et S. Gregorius, lib. VI *Moral.*, cap. xxxi; Gelasius, lib. *De Anathem.*; Pacianus, *epist.* 3; Beda, Lyranus hic, Magister in *I Sent.*, dist. xliii, et S. Thomas, III *part.*, *Quaest.*

(1) Vulgatum Interpretem sic exponit Allioi: Scimus eum nos exaudire, scimus, inquam, quia res petitas ab eo jam habemus et possidemus.